

SÁROSI-BLÁGA ÁGNES

A VIDÉK 21. SZÁZADI VÁLTOZÁSAI

Ruralitás és gazdasági stratégiák a 21. században.

Szerkesztette: Jakab Albert Zsolt és Vajda András

„Kríza János” Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 2020. 208 oldal.

Az erdélyi – romániai magyar – vidék 21. századi változásainak néprajzi fókuszban megfogalmazott kérdéseivel foglalkozik a Jakab Albert Zsolt és Vajda András által szerkesztett tanulmánykötet. A kiadvány a 2019-ben Nagykárolyban megrendezett „Kríza János” Néprajzi Társaság vándorkonferenciáján elhangzott előadásokból közöl válogatást. Kulcsfogalmai közé tartozik a közösség, hagyomány, gazdaság, életvezetési stratégiák, térhasználat, valamint az ezekkel kapcsolatos változások. A vidékfejlesztés, és általános értelemben a társadalomtudományi érdeklődés szempontjából nagyon fontosnak mutatkozik annak a kérdésnek az elemzése, hogy a vidéki átalakulási folyamatokat generáló külső hatások milyen konkrét változásokat eredményeznek mikroszinten? Tehát hogyan változik a helyi gazdaság és társadalom működése? Erre az átfogó kérdésre lehet válaszokat, gondolatébresztő megközelítésmódokat olvasni a kiadvány 11 tanulmányában.

Az első, bevezető tanulmányban a szerkesztők az erdélyi vidék európai integrációt követő időszakban tetten érhető jellemzőit vázolják fel röviden, amely értelmezési keretet képez a többi tanulmány számára. A szerkesztők fölvázolják a fontosabb külső hatásokat, és azoknak a kontextusában tárgyalják a 21. századi falu sajátosságait. Többek között megemlítik a fejlődési folyamatok szempontjából, nyugathoz képest fennálló „fáziseltolódást”, az ellentétesen ható ideológiák együttes jelenlétét, a kelet-európai országokra jellemző, agrár-életmódtól való eltávolodást, az életvezetési stratégiák közötti különbségek elmosódását, az agrár múltra visszavezethető működési modellek aktuális működését a mindennapi élet szervezésében.

Balogh Balázs és Fülemüle Ágnes tanulmánya komplex társadalomnéprajzi kutatómunkára alapoz, és a kalotaszegi hagyományörzés módozatait elemzi. A szerzők átfogó képet nyújtanak az utóbbi 25 év dinamikus változásairól, a főbb

közösségi intézmények hagyományőrzésben játszott szerepéről, és Magyarországhoz viszonyítva beszélnek a kultúraváltási folyamat sajátosságairól.

A tanulmánykötet második írásának szerzője Gagy József, aki a motorizáció (modernizáció, gépek, technika) elterjedésével kapcsolatos rurális társadalmi folyamatokat elemzi a változásokra adott válaszreakciók kontextusában. Véleménye szerint a motorizáció, familiarizáció, és regresszió közötti összefüggések tárgyalása azért fontos, mert rurális környezetben ezek képezik a modernizációs kihívásokra adott válaszreakciók stratégiává való szerveződésének alapelemeit. Az összefüggések elemzése ugyanakkor segítheti a ruralitás mai helyzetének a megértését.

Szilágyi Levente két sváb település példáján vizsgálja a szövetkezeti mezőgazdasági működési modellt mint sajátos gazdasági és közösségszerveződési formát, amely a romániai társas gazdálkodási formák fennmaradásához és jellemzőihez képest atipikusnak számít.

Szabó Á. Töhötöm tanulmánya egy társadalmi és gazdasági értelemben is sikeres, erdélyi, magyar ajkú roma közösségben elemzi a mobilitási mintákat és a társadalmi pozíciók változását. A szerző bár nem kizárólagosan, de központi kérdésként kezeli az etnicitás és az (etnikai) identitás kérdését. Következtetései között megfogalmazza, hogy a szocialista korszak társadalmi mobilitása a romák elitje esetében pozitívan befolyásolta a társadalmi pozíciók megszilárdítását. S míg ugyanez volt érvényes a rendszerváltást követő folyamatokra is, a globális piaci viszonyok megváltozása hatással volt/van a társadalmi mobilitás feltételeire is.

Nagy Zsolt egy Maros megyei településen elemzi a virágtermesztők gazdasági stratégiáit, amelyből kiderül, hogy a virágtermesztés hagyományának régi és új elemei ugyanakkora jelentőséggel bírnak a 21. századi gyakorlatokban.

A kötet hetedik tanulmányának szerzője Tökés Gyöngyvér és Vajda András, akik a digitális médiahasználatot elemzik a Maros megyei időskorúak körében. Az összegzésben megfogalmazzák, hogy: *„az idősök körében a digitális eszközök használata az előző korszakok média- és eszközhasználata során kialakult, azokra jellemző gyakorlatok mintájára történik – főképp a technológia familiarizációjának kezdeti szakaszában – az egyén szűkebb környezetből jövő segítők gyakori igénybe vétele, kisebb részben pedig a társas (közös) használat jellemez.”*

Kurucz Réka írása egy néprajzi vizsgálat eredményeit összegzi a kisüzemi szőlőtermesztésről a Villány-Siklósi borvidék nyugati részén. Bemutatja a háztáji

gazdaságok és azokhoz kapcsolódó gazdasági stratégiák szerepének változását a rendszerváltástól napjainkig.

Lajos Veronika és Nemes Gusztáv a kötet kilencedik tanulmányában egy három-éves, antropológiai jellegű, a Káli-medence helyi élelmiszerrendszerei és a helyi környezet közötti összefüggések elemzését megcélzó kutatás első eredményeit foglalják össze. Azzal a kérdéssel foglalkoznak, hogy az imaginárius tájként értelmezett Káli-medence mint régió milyen hatást gyakorol a természeti és épített környezetre, valamint az ott élő lakosság életére.

Balatonyi Judit a lakodalmi hagyományok kortárs és 20. századi megközelítéseit tárgyalja a kiadvány alapját képező konferencia fő témájának, tehát a változásoknak a kontextusában

Pál Emese munkája a kitalált hagyományok identitáserősítő és közösségformáló szerepét elemzi, és arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen tényezők járulnak hozzá egy új hagyomány fennmaradásához és működéséhez.

Jakab Albert Zsolt és Vajda András tanulmánykötete a néprajzi fókuszú, és a gazdag gyakorlati példákat ismertető munkák révén átfogó képet nyújt a 21. századi erdélyi magyar vidék fontosabb változásairól. Minden tanulmányban fontos helyet kap a társadalomtörténeti előzményeknek, valamint azok hatásának a tárgyalása a jelenlegi folyamatokra nézve. Ez a megközelítésmód fontos elemét képezi az új vidékfejlesztési paradigmának.